

**Raad van Advies Waddenzeehavens
28 juni 2018 van 18.00-20.30 uur**

Groningen Seaports, Delfzijl

3 juli 2018

Arjen Bosch
Hans Punter

Inhoud

Raad van Advies Waddenzeehavens.....	1
1. <i>Agenda, verslag en mededelingen</i>	<i>1</i>
Mededelingen	1
2. <i>Trilateral Wadden Seaport Conference</i>	<i>1</i>
3. <i>Gezamenlijke verklaring CWN en Waddenzeehavens</i>	<i>2</i>
4. <i>Waddenbeheerautoriteit.....</i>	<i>2</i>
5. <i>Waddenfonds</i>	<i>3</i>
6. <i>Gebiedsagenda Waddenzee 2050.....</i>	<i>4</i>
Stuurgroep	4
Inventariseren onderzoeksvragen.....	4
Discussiepapers RCW	4
Pact van Marrum	5
Overige voor de havens relevante vraagstukken.....	5
7. <i>Formulering van steun in brieven</i>	<i>5</i>
8. <i>Planning.....</i>	<i>6</i>
<i>Rondvraag</i>	<i>6</i>
<i>Bijlage 1.....</i>	<i>6</i>
Deelnemers Raad van Advies 28 juni 2018.....	6

Agenda

1. Toelichting op agenda, verslag 8 februari en mededelingen
- 2 Trilateral Wadden Seaport Conference
 - Letter of intent
 - Regeringsconferentie
- 3 Gezamenlijke verklaring CWN en Waddenzeehavens
 - Werkbezoek minister IenW
- 4 Waddenbeheerautoriteit
 - Terugmelding presentatie AT Osborne
5. Waddenfonds
 - Uitwerking Investeringskader
6. Gebiedsagenda Wadden 2050
 - Stuurgroep
 - Onderzoeksvragen
 - Discussiepapers
 - Pact van Marrum
 - Overige vraagstukken relevant voor havens
7. Overige punten
 - Belangen van havens naar voren brengen
8. Planning
 - najaar 2018?

Raad van Advies Waddenzeehavens

De zestiende Raad van Advies was op 28 juni 2018 te gast bij Groningen Seaports in Delfzijl. Na een terugblik op de trilaterale regeringsconferentie en de ondertekening van het Pact van Marrum, kwamen de Waddenautoriteit, de Gebiedsagenda en de uitwerking van het Investeringskader Waddengebied aan de orde.

1. Agenda, verslag en mededelingen

- Voorzitter Tineke Netelenbos heet de aanwezigen welkom en dankt Cas König voor de gastvrijheid deze avond. De vergaderlocatie op de dijk biedt uitzicht op de nog lopende uitvoering van het Marconi-project.
- IJzebrand Rijzebol praat ons bij en licht kort het uitzicht op kwelder, strand en zeedijk toe. Juist het samen optrekken met de herstructurering van het centrumgebied bracht Delfzijl in een heel positieve flow.
- Een afmelding is ontvangen van Mariette Visser, Paul Schoute (nieuwe wethouder van Harlingen) en Eisse Luitjens.
- De Raad stemt in met de in de Leidraad voorgestelde agenda.
- Bij, of naar aanleiding van het verslag van de RvA van 8 februari 2018 zijn er geen opmerkingen en het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld.

Mededelingen

- Marco Glastra zal in het vervolg de CWN vertegenwoordigen in de Raad. De coalitie bestond tot voor kort uit acht organisaties, maar Staatsbosbeheer heeft zich om bestuurlijke redenen uit de coalitie teruggetrokken.
- Theo Meskers neemt weer deel aan van de Raad als wethouder van Hollands Kroon, en is tot voorzitter van de Waddengemeenten gekozen. Tot nu toe was Maria le Roy voorzitter.

2. Trilateral Wadden Seaport Conference

De Raad blikt terug op een geslaagde conferentie waarop de waddenzeehavens zich goed hebben kunnen positioneren. De ministers concludeerden op de trilaterale regeringsconferentie dat de havens in de afgelopen vier jaar veel vooruitgang hebben geboekt.

- De contacten en netwerken zijn aangehaald en uitgebreid en er zijn voorzetten gegeven voor vervolcontacten. Zowel de brede inzet voor de EcoPorts-certificering als het ondertekenen van het Pact van Marrum gaf de deelnemers aan de conferentie een goed beeld van de manier waarop de Noordelijke havens omgaan met het Waddengebied.
- Ook het Waddencongres was geslaagd, het Waddenfonds en het RCW wisten zich goed te positioneren.
- Minister Carola Schouten is formeel uitgenodigd voor een nog nader in te vullen werkbezoek.
- Ook op het niveau van medewerkers willen Duitse havens contact met Nederlandse onderhouden.
- Afgesproken is elkaar zeker eens per jaar in levenden lijve te ontmoeten.
- Arjen Bosch heeft een gastcollege aan de Universiteit van Hannover gegeven over de Nederlandse aanpak met Building with Nature, de samenwerking tussen havens onderling en de samenwerking met de natuurbescherming.

- De CWN geeft aan verontrust te zijn door de zeewaartse havenuitbreiding in Esbjerg. Arjen Bosch heeft Esbjerg recentelijk bezocht en was ook verbaasd over de uitbreiding in zee. De Port of Esbjerg gaf aan dat de uitbreiding al voor de aanwijzing van Natura 2000 was afgesproken.
- [Het voorstel is om over vier jaar opnieuw een trilaterale havenconferentie te houden, maar dan in Duitsland, voorafgaand aan de regeringsconferentie. De Raad stemt in met het voorstel om bij de voorbereiding daarvan opnieuw de Raad van Advies actief in te zetten.](#)

3. Gezamenlijke verklaring CWN en Waddenzeehavens

- Het Pact van Marrum is tijdens de regeringsconferentie onder de aandacht gebracht van, en aangeboden aan de minister van LNV. Via Natuurmonumenten en Vogelbescherming is gevraagd om overleg met de minister van IenW over het Pact van Marrum.
- Rijkswaterstaat stelde voor om eind augustus, begin september een werkbezoek te organiseren. CWN en de havens stellen voor om naast de bespreking van het Pact de volgende bezoeken uit te voeren: oliebestrijding ondiepe delen Waddenzee, slibmotor Haringen en omleggen spui met zoet-zoutovergang.
- Zoek voor dit bezoek ook naar innovatieve bedrijven en initiatieven in de havens, zoals bijvoorbeeld die op het gebied van oliebestrijding.
- Maak ook het punt van de gegarandeerde bereikbaarheid van de havens bespreekbaar. Dat kan in het kader van het Pact, maar het onderwerp staat ook al als uitgangspunt in de Gebiedsagenda (omdat RWS geen ondertekenaar van het Pact is).
- [Het voorstel van Rijkswaterstaat wordt gewaardeerd. Als het programma voor het werkbezoek rond is, gaan we aandachtspunten inventariseren en inventariseren we wie bij welk onderdeel welke rol speelt.](#)

Voor elk van de ondertekenaars van het Pact van Marrum overhandigt Arjen Bosch een fraai gedrukt bewaarexemplaar van de ondertekende tekst.

- Het Werelderfgoed Centrum Waddenzee in Lauwersoog krijgt een hoogte van ongeveer 30 meter, ruim hoger dan de reeds van verre herkenbare spuisluizen. Marco Glastra merkt op dat de CWN zich daar zorgen over maakt omdat de tekst van het Pact hier niet in praktijk wordt gebracht: (...) *nieuwe bebouwing (wordt) zoveel mogelijk ingepast in de bestaande skyline.*
- Het gebouw is geen initiatief van de haven van Lauwersoog en zal het binnen het bestemmingsplan passen?
- [Om te voorkomen dat men elkaar later voor de rechter treft, lijkt een gesprek de aan te bevelen route.](#)

4. Waddenbeheerautoriteit

Arjen Bosch doet verslag van de bijeenkomst in Leeuwarden, waar AT Osborne de analyse presenteerde van de voor- en nadelen van een Beheerautoriteit voor de Waddenzee. De analyse legt de vinger op versnippering van vergunningverlening, handhaving, monitoring, onderzoek en bestuurlijke besluiteloosheid. De conclusie uit de analyse werd breed gedeeld. De gebruikers, wadvaarders, vissers en de CWN brachten hun punten in.

- Tussen de eilanden trekt de bestaande PKB/Natura 2000-grens een tamelijk willekeurig streepje op de kaart. De wens is neergelegd om die begrenzing uit te breiden met de Noordzeekustzone. Nautische zaken als scheepvaartbegeleiding, het baggeren van de

vaargeul en effecten van andere ingrepen eindigen immers niet bij het streepje tussen de eilanden.

- Waar het gastheerschap op het land meestal vanzelf spreekt, is die op het wad erg versnipperd. Nu worden bezoekers geleid door een stelsel van vergunningen en verboden. Het in goede banen leiden van de recreatie in het Waddengebied vraagt om actief gastheerschap.
- Een Beheerautoriteit is alleen een oplossing als er ook een Beleidsautoriteit komt.
- De discussie over de begrenzing maakte verschillende (ermee samenhangende) vragen los: wat zijn precies de gevolgen van het wijzigen van de begrenzing praktisch, juridisch en bestuurlijk, voor visserij, mijnbouw, gaswinning en vooral voor nautische zaken.
- Het gaat er nu niet om dat er wordt gekozen voor een Beheerautoriteit die ook over de Noordzeekustzone gaat, maar dat die variant wel in de variantenstudie wordt meegenomen.
- Het zou wenselijk zijn dat het beleids- en het beheerniveau op hetzelfde schaalniveau zitten. Daarom is het zinvol als zowel beleid als beheer de Noordzeekustzone in hun planvorming meenemen.
- De Raad stemt in met het voorstel om op 12 juli te vragen om een analyse te maken van de gevolgen van het opschuiven van de gebiedsbegrenzing, als daarin de Noordzeekustzone wordt meegenomen.
- Als er nog vragen leven die Tineke Netelenbos zouden moeten inbrengen, kunnen die voor komende woensdag via Arjen Bosch worden ingebracht.
- De valkuil is dat er aan de bestaande spaghetti een nieuwe bestuurslaag wordt toegevoegd. Let erop dat dat niet gebeurt.
- Op 12 juli zal Tineke Netelenbos de genoemde aandachtspunten inbrengen tijdens de bestuurlijke consultatie.

5. Waddenfonds

Vanuit het Groningse bedrijfsleven dacht men aan het indienen van een totaalplan voor het investeringskader, maar is dat wel van de grond gekomen? Het Waddenfonds heeft wel een pakket voor de economie en daar zit ook ruimte in voor innovatieve initiatieven. Bij het Groningse bedrijfsleven is zorg of de projecten wel goed doorkomen bij het Waddenfonds. Cor Zijderveld attendeert op het Electrolyse project. Dit kan op brede steun rekenen. Als het goed is, zitten de Groningse voorstellen in de pijplijn richting Waddenfonds.

- Groningen Seaports heeft voor Delfzijl en de Eemshaven de Havenvisie 2030 en werkt die verder uit voor het Waddenfonds.
- In Den Helder staat (via gemeente en provincie) het building with nature project op het programma. Daarnaast werkt haven aan de contouren van het duurzaamheidsbeleid en komt er (in samenwerking met andere havens) een verdiepingsslag voor de EcoPorts certificering.
- Harlingen concentreert zich op de visserij, circulaire economie, het baggerbezwaar en de aanpak van de havenmond.
- Den Oever richt zich op energietransitie, visserij en natuureducatie.

De Raad van Advies kan de havens ondersteunen door samenhang aan te brengen in de lopende initiatieven en door te bevorderen dat de havens elkaar daarin steunen.

- Er zijn vanzelfsprekend afzonderlijke havenprojecten, maar er zijn ook waddenbrede initiatieven als EcoPorts (innovatieve projecten) en Green Shipping (schonere brandstoffen). Bij individuele projecten kan de Raad kan helpen, bijvoorbeeld met steunbrieven.
- Arjen Bosch stelt voor om – conform het voorstel van het opgaveteam Waddenfonds – de programma's Green Shipping en EcoPorts verder uit te werken. Als havens daarom

verzoeken kan hij de havens ondersteunen bij hun eigen programma's. De raad stemt hiermee in.

- De CWN stelt zijn kennis en ervaring op het gebied van natuur ter beschikking voor het beantwoorden van vragen of problemen die de ecologie raken. De havens kunnen hiervoor een beroep doen op de CWN.

6. Gebiedsagenda Waddenzee 2050

Stuurgroep

Tineke Netelenbos geeft een terugmelding van de laatste Stuurgroep:

- In de Stuurgroep is weinig besloten, daarom is een stevig gesprek gevoerd over de manier van werken. De Projectgroep zou voorstellen moeten voorbereiden en de Stuurgroep moet knopen doorhakken.
- In de Stuurgroep kwam opnieuw aan de orde wat de Gebiedsagenda beoogt; een intentieverklaring is te zwak. Er is bevestigd dat de Gebiedsagenda bindend moet zijn voor alle meewerkende partijen en dat besef zou bij hun vertegenwoordigers verinnerlijkt moeten worden.
- Noord-Holland en Friesland zijn al heel ver met het opstellen van hun Omgevingsvisie. Moet er een inventarisatie komen die kijkt of dat interfereert met de Gebiedsagenda? In de drie Waddenprovincies heeft de Omgevingsvisie uitsluitend betrekking op het land en de havens en niet op de Waddenzee. Een inventarisatie is dus niet nodig.
- De vraag rees of het klimaatbeleid (met als horizon 2070) in de Gebiedsagenda een afzonderlijke plek zou moeten krijgen. Conclusie: is niet werkbaar, niet doen.
- Hoe we omgaan met mijnbouw (gas en zout) komt de volgende keer in de Stuurgroep.
- Scheepvaartveiligheid blijft voor de Waddenzeehavens een hoge prioriteit vanwege de kans dat er olie- of chemische vervuiling in de Waddenzee komt. Het recente olielek in de haven van Rotterdam kwam niet van een olietanker (die is dubbelwandig), maar uit de brandstoftanks van een vrachtschip. Het voorkomen van, en goed voorbereid zijn op het bestrijden van incidentenbestrijding op de Wadden, staat bij alle havens en bij RWS op het netvlies.

Inventariseren onderzoeksvragen

Arjen Bosch geeft een overzicht van de trends voor de havens waar kennisontwikkeling van belang kan zijn. Daarmee sluit hij aan op de vraag hierover in de Gebiedsagenda.

Kunnen de leden van de Raad de lijst geïnventariseerde vragen aanvullen?

- Om te laten zien hoe de inventarisatie en prioritering van vragen zijn beslag zou kunnen krijgen, neemt Tammo Bult de Raad mee met een daarvoor ontwikkelde tool. Zie hiervoor ook www.metaphora.nl.
- Er is nog weinig op het gebied van de Waddenzeehavens onderzocht. De Waddenacademie heeft weinig gedaan, maar daarbuiten is wellicht meer kennis. De voorliggende vraag is of er aanvullende vragen zijn die we zouden willen meegeven.
- De getoonde onderzoekstrends zijn vrij compleet, maar juist de aanvullende vragen zijn lastig aan te geven. Als deze concrete vragen nog niet onderzocht zijn of worden, tot welk resultaat zou onderzoek dan kunnen leiden?
- De deelnemers deden aan de inventarisatie mee als 'schot voor de boeg', maar ook niet meer dan dat. Via het projectteam Waddenzeehavens worden de trends verder uitgewerkt.

Discussiepapers RCW

Arjen Bosch vat de stand van zaken rond de discussiepapers van het Projectteam samen, die het RCW van een advies voorziet. De belangrijkste (havens, natuur, landschap en

energie) zijn in de vorige Raad geweest. Bij de stukken zit de discussiepaper Kansen voor economie. Omdat de discussiepapers voor Havens en Energie al in het RCW zijn geweest, gaat dit discussiepaper daar niet over, maar over de andere economische pijlers, met name landbouw, toerisme en visserij.

Pact van Marrum

Het Pact van Marrum is van groot belang voor de Gebiedsagenda.

- De voorgestelde uitwerking is akkoord.

Voor het Pact van Marrum is de relatie met de landbouw van belang, omdat via het Pact ook wordt gepleit voor zoet-zoetnatuur en binnendijkse broed- en voedselgelegenheid. Binnen de projectgroep is met de LTO overeenstemming bereikt over een oplossing die past binnen de LTO-strategie om met verzilting om te gaan. LTO-Noord ontwikkelt een strategie om met de verzilting om te gaan en er zou nagegaan moeten worden of deze voorstellen ook op bestuurlijk niveau worden gedragen.

- Eisse Luitjens is bereid zijn contacten in te zetten om LTO erbij te betrekken.
- Theo Meskers geeft aan dat de LTO in het Noord-Hollandse ook werkt aan een strategie voor verzilting. Hij onderstreept het belang om ook bestuurlijk samen op te trekken.
- Marco Glastra zorgt ervoor dat CWN op bestuurlijk niveau contact met LTO legt.

Overige voor de havens relevante vraagstukken

- Naar aanleiding van de bijlagen waarnaar de Leidraad verwijst, rijst de vraag naar de status van die stukken (bijvoorbeeld bij 6a, b en c):
 - a. Gevraagd naar de herkomst van bijlage 6a (Strategieën voor economische ontwikkeling): van bureau Wing dat het opstellen van de Gebiedsagenda verzorgt.
 - b. De onderwerpen van de discussiestukken (6b) gaan naar het RCW, komen dan met een advies in de Projectgroep, en worden vervolgens na uitwerking in de Gebiedsagenda weer ingebracht in de Stuurgroep.
 - c. De Rode Draad (6c) is een overzicht van het totaal aan onderwerpen.
- De stukken zijn nogal ongelijksoortig en dat zorgt voor verwarring.
- Omdat van de bijlagen niet altijd duidelijk is wat de status ervan is en wie de auteur is, benoemt de secretaris in volgende Leidraad bij de verwijzing naar een bijlage ook kort de context ervan en kijk of het met minder papers kan.
- Buiten de benoemde ‘havenonderwerpen’ op pagina 7 van de Leidraad signaleert de Raad geen ontbrekende thema’s.

Op de vraag van de voorzitter geeft de Raad aan dat de Gebiedsagenda hiermee voldoende is besproken. Het vooroverleg voorziet in een behoefte. De volgende Stuurgroep is medio oktober en zal afhankelijk van de precieze Stuurgroepdatum worden gepland.

- Arjen Bosch zal de leden uitnodigen voor een vooroverleg.

7. Formulering van steun in brieven

Het gaat om de volgende formulering: *“Als voorzitter van de Raad van Advies Waddenzee-havens breng ik graag, namens de in de Raad participerende havens, verenigingen van havenbedrijven en havengemeenten het project SeaCurrent onder uw aandacht.”*

- De Raad kan zich vinden in de door de voorzitter voorgestelde formulering.
- De CWN plaats hierbij wel een inhoudelijke kanttekening: plaats zo’n getijdencentrale niet in de Waddenzee.

8. Planning

De volgende Raad zal plaatsvinden in het najaar van 2018. Liefst na de Stuurgroep van half oktober, dus eind november, begin december.

Bij monde van Erica Slump biedt Rijkswaterstaat zich aan als gastheer voor de Raad, die dan plaats zal vinden in het Afsluitdijk Wadden Center te Kornwerderzand.

Rondvraag

- In Den Helder wordt voor 2021 de *European Maritime Day* voorbereid door gemeente en provincie. De *European Maritime Day 2018* vindt plaats in de Bulgaarse Zwarte Zeehaven Burgas. Wat zouden we in Den Helder willen laten zien als Waddenzeehavens? De manier waarop natuurbescherming en havens samenwerking zou een mooi thema kunnen zijn.
 - [Suggesties voor andere thema's graag naar Arjen Bosch.](#)
- De bunker-olievervuiling in de haven van Rotterdam illustreert het belang van goed voorbereide calamiteitenplannen. Het Incidentenbestrijdingsplan Waddenzee (IBW) voorziet hierin en onlangs is een olie-alert oefening gedaan. Gezien het grote aantal met stookolie vervuilde zwanen, dringt de vraag zich op of ook het IBW is voorbereid op grootschalige vogelopvang en -schoonmaak.
- Het zand op de nieuwe kwelder van Delfzijl is onlangs deels verwaaid. Om het alsnog vast te leggen (het zand zou met slib moeten zijn vermengd) is er slib over de kwelder verspreid. Wie is opdrachtgever en in hoeverre verstoort dit de beginnende kwelderbegroeiing?

Ter afsluiting dankt de voorzitter Cas König voor de gastvrijheid bij Groningen Seaports en de aanwezigen voor hun bijdragen aan deze Raad.

Bijlage 1

Deelnemers Raad van Advies 28 juni 2018

Tineke Netelenbos (voorzitter)	voorzitter Raad van Advies Waddenzeehavens
Arjen Bosch (secretaris)	secretaris Raad van Advies Waddenzeehavens
Aise Bosma	Port of Harlingen (vervangt directeur Paul Pot)
Tammo Bult	directeur Wageningen Marine Research
Marco Glastra	directeur Het Groninger Landschap vertegenwoordigt CWN
Cas König	directeur Groningen Seaports
Theo Meskers	wethouder Hollands Kroon
IJzebrand Rijzebol	wethouder Delfzijl
Andrea van Santen	Port of Den Helder (vervangt directeur Jacoba Bolderheij)
Wim Schouwenaar	HSV Helder (vervangt voorzitter Bob Haitsma)
Erica Slump	HID Rijkswaterstaat Noord-Nederland
Henk Staghouwer	gedeputeerde Groningen, Waddenprovincies
Cor Zijderveld	voorzitter Samenwerkende Bedrijven Eemdelta
Hans Punter (verslag)	tekst en vorm